

Петровська Л.Є. (Київ, Україна)

Лінгвокраїнознавчий компонент змісту підручників з хорватської мови для студентів-іноземців

У статті простежуються особливості представлення країнознавчої інформації у сучасних підручниках з хорватської мови для початківців, які ґрунтуються на переважаючих сьогодні комунікативних методиках викладання мови. Будучи спрямованими на вироблення у студентів активних комунікативних навичок, аналізовані підручники пропонують відповідну організацію лексичного і граматичного матеріалу, де важливою складовою є саме лінгвокраїнознавчі елементи як мовно закріплені одиниці національної географії і культури, оскільки з самих початків вивчення мови сприяють адекватному формуванню мовної компетенції.

Ключові слова: комунікативні навички, лінгвокраїнознавчі елементи, хорватська мова.

В статье прослеживаются особенности подачи страноведческой информации в современных учебниках по хорватскому языку для начинающих, которые базируются на преобладающих сегодня коммуникативных методиках обучения иностранному языку. Будучи нацеленными на выработку у студентов активных коммуникативных навыков, анализируемые учебники предлагают соответствующую организацию лексического и грамматического материала, где важной составляющей являются именно лингвострановедческие элементы.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, лингвострановедческие элементы, хорватский язык.

In the paper the structure of modern Croatian textbooks for beginners, consisting specific language cultural elements is analyzed. The textbooks are based on the prevailing today communicative methods in foreign language teaching, which are aimed at developing of students' communicative skills. So, we can find specific organization of the lexical and grammar material, where that specific language cultural elements considering information about the geography and the culture of the country are very important, because of their strong potential in formation of the adequate language competence from the very beginning of the foreign language studying.

Key words: communicative skills, language cultural elements, Croatian language.

Сьогодні вже усталеною є думка про необхідність включення в курс викладання іноземної мови інформації, що відображає культуру і повсякдення народу-носія. Адже успішний діалог при міжкультурному спілкуванні можливий за умови оперування мовцями такими мовними конструкціями, за якими стоять глибокі фонові знання. Вони передбачають володіння інформацією з географії країни й історії та культури народу, про важливі історичні події, видатних особистостей, національні традиції, сучасний стиль життя й особливості менталітету, а також і конотативні елементи значення лексики, що разом становлять поняття мовної картини світу та забезпечують достатній рівень мовної компетенції.

А отже організація процесу вивчення іноземної мови вимагає особливих прийомів, метою яких є забезпечення набуття студентами достатнього рівня мовної компетенції, що реалізується у різних видах мовленнєвої діяльності. Тому переважаючими сучасними методиками викладання іноземних мов є такі, що

побудовано на комунікативних засадах і спрямовані передусім на вироблення у студента активних комунікативних навичок. Хоча зустрічаємо і критичне ставлення до такого підходу. Так, В.Ярмак вважає недоречним застосування комунікативної методики у викладанні іноземної мови для студентів-філологів. На її думку, суто комунікативний підхід може застосовуватися лише у викладанні іноземної мови на неспеціальних факультетах, оскільки сам по собі не здатен забезпечити глибоке засвоєння основ іноземної мови студентами-філологами [5, 245 – 246].

Реалізація функціонально-комунікативного підходу при створенні підручників полягає у виборі відповідних текстів і вправ та організації лексичного і граматичного матеріалу таким чином, що має на меті формування у тих, хто вивчає мову, комунікативної компетенції. Як зазначає Л.Васильєва, «здобути комунікативну компетенцію означає набути складної сукупності знань, умінь і навичок, які дають людині можливість адекватно продукувати і сприймати усні та письмові мовленнєві факти (іноземною мовою) відповідно до змін ситуацій спілкування» [1, 222].

Важливим чинником у процесі вироблення у студентів активних комунікативних навичок є досягнення автоматизованості мовленнєвих операцій. Це відбувається за рахунок створення у свідомості образів, відповідних до тих, що існують у свідомості самих носіїв мови. Практично це означає, що успішний діалог іноземною мовою передбачає оперування аналогічними образами в свідомості комунікантів тим самим чином, як і у спілкуванні між собою носіїв мови. Тому задля вироблення комунікативних навичок мовний матеріал у сучасних підручниках подається зазвичай у таких комунікативних моделях, які ґрунтуються на відповідних лексичних і граматичних складових, що з самих початків вивчення мови представляють інонаціональну мовну картину і сприяють формуванню правильних мовних образів. При цьому ознайомлення з мовними одиницями проходить на фоні образів, сформованих на основі національно-кодифікованих асоціацій.

У цьому сенсі одним з ключових моментів в організації матеріалу підручника є лінгвокраїнознавчий компонент як особливий компонент у виробленні мовленнєвої компетенції. Чітким усвідомленням цього чинника викладачами-методистами на основі докладних досліджень [2; 3; 4] зумовлений той факт, що сьогодні усе частіше в підручниках з іноземної мови для початківців крім викладення структурно-системного мовного матеріалу, з'являються країнознавчі тексти чи спеціальна лексика, що так чи інакше відображають культуру і традиції народу-носія. Це не тільки урізноманітнює і доповнює зміст підручника, як може здатися на перший погляд, а має велику стратегічну мету: від самого початку вивчення мови виробити у студента вміння оперувати тими самими ментальними образами і категоріями, якими оперують носії мови. Іншими словами, така організація мовного матеріалу одразу примушує студента «перемкнути код» у своїх пізнавальних процесах, абстрагувавшись від своєї мовної свідомості і прийнявши іншу. Тому можемо стверджувати, що головна мета введення лінгвокраїнознавчих елементів на початкових етапах вивчення

іноземної мови є сприяння виробленню комунікативної компетенції через адекватне сприйняття тексту – як мовленнєвих моделей, так і оригінальних текстів, розрахованих на носіїв мови.

Задля того, аби розглянути методи і способи представлення лінгвокраїнознавчих елементів у сучасних підручниках з хорватської мови, нами було проаналізовано структуру трьох підручників. Це підручники з хорватської мови для початківців, розраховані на вивчення мови студентами-іноземцями, а саме *Učimo hrvatski* у двох частинах (*Učimo hrvatski 1* (далі - UH1), автори – Вишня Барац-Костренчич та ін., рік видання – 1999-ий, *Učimo hrvatski 2* (далі - UH2), автори – Весна Косовац і Віда Лукич, рік видання - 2007-ий), *Dobro došli* у двох частинах (*Dobro došli 1* (далі – DD1) і *Dobro došli 2* (далі – DD2) – 2-е доповнене видання 2007-го року, автор Ясна Барешич), обидва видані знаним хорватським академічним видавництвом «Školska knjiga», а також *Hrvatski za početnike 1* (далі – HP1) із збірником вправ, 2-е доповнене видання 2008-го року, авторський колектив – Маріца Чіліш-Мікулич, Мілвіа Гулешич Махата, Дінка Пасіні і Сандра Луція Удіер – розробка і видання університетського підрозділу «Croaticum», який пропонує курс хорватської мови для іноземців. Слід зазначити, що у випадку HP1 сама концепція підручника є лінгвокраїнознавча, а мета авторів – подати граматичний і лексичний матеріал в країнознавчому обрамленні, і таким чином студенти-іноземці, що перебувають у Хорватії на навчанні (зазвичай короткотривалому), отримують через мову уявлення про саму країну, мовно закріплюють реалії і середовище, в якому перебувають, в знаменитих особах – переважно представниках сучасності, – що представлені на сторінках підручника, впізнають тих, кого щодня бачать на перших сторінках періодики, на телевізійних екранах і в рекламах.

Культурно-країнознавча інформація подається у підручниках як у вигляді окремих текстів, так і в представленні граматичного матеріалу й у вправах на засвоєння лексики, тематичних текстах, які являють собою переважно діалоги.

Зокрема, серед основних елементів культурно-фоновієї інформації, що вводиться у різноманітних мовних моделях, представлених у структурі підручників, є національні **антропоніми** – імена і прізвища, які присутні в тематичних діалогах, а також лексичних і граматичних вправах в ролі суб'єкта чи об'єкта (наприклад, *Ja sam Jadranka Horvat* [UH1, 10], *Gdje je Davor?* [DD1, 37], *Jesu li Denis i Goran frizeri?* [HP1 vježbenica, 15]). Зазвичай це популярні сьогодні імена, як наприклад *Ana, Ivan, Marko*, які зустрічаємо в усіх трьох підручниках, а також *Ivo, Antun, Goran, Marija* [UH1]; *Branka, Davor, Maja* [DD1]; *Josip, Martin, Lina, Dinko, Dalibor, Darko, Jasna, Igor, Ivo, Tomislav, Ines, Nives, Željka, Danijela, Mirjana, Branko, Marijan, Zdravko, Stanko, Vera, Vesna, Sanja, Silvija, Zoran, Hrvoje, Višnja, Mirna, Martin* [HP1] та типові прізвища, як от *Zlatić, Majić, Matić, Perić, Marić, Maretić, Jurić, Tomić*. Національні антропоніми урізноманітнюють текст, роблячи його вдалим для сприйняття, а також дають уявлення про сучасний хорватський ономастикон.

До культурно маркованої лексики відносять також **назви спорідненості**,

які широко представлені у текстах і вправах на засвоєння лексики за темою «Родина»: *majka, otac, baka, djed, teta, stric, nećak, nećakinja, bratić, sestrična, sin, kćerka, unuk, unuka*.

Для набуття адекватних комунікативних навичок важливим є врахування правил мовленнєвого етикету. Кожна мова і культура зазвичай має свій набір кодифікованих правил, які часто дуже відрізняються у ситуативно обумовленому контексті формального й фамільярного спілкування. У цьому відношенні крім традиційних етикетних формул, які систематично вводяться в текстовий матеріал підручників, зустрічаємо виокремлення лексики, характерної для сімейного етикету. Так, поряд з нейтральними *majka, otac* в діалогах найчастіше наводяться *tata, tata*, відтворюючи тим самим живе розмовне мовлення.

Закріплення і повторення студентами лексиками за темою «Родина» відбувається через граматичні вправи на утворення й відмінювання присвійних прикметників (*majčin, sestrin, bratov* і под.), широке вживання яких характерне для хорватської мови, так само, як і для літературної української.

Особливо широко представлена в підручниках **географія** країни і хорватських міст за допомогою ілюстрацій, текстів про окремі регіони, міста і частини міст. Так, у НР1 зустрічаємо окремі короткі тексти про Вараждин [НР1, 160], Дубровник [НР1, 214] разом з численними ілюстраціями. У діалогах DD представлено колоритне містечко Самобор [DD1, 105], а також такі регіони Хорватії, як Загор'є [DD1, 122; DD1, 131 – 132], Істрія, Плітвиці, Славонія [DD1, 185], Далмація [DD2, 144]; часто знаходимо хорватські топоніми у граматичних вправах, наприклад, у вправі для опрацювання дієслівної парадигми: *Vi putujete vlakom u Rijeku. Mi sutra putujemo u Dubrovnik* [DD1, 62]; *Naši prijatelji sutra stižu brodom u Split* [DD1, 78]. Задля урізноманітнення матеріалу і вироблення цікавості та ефективної самостійної роботи часто такі елементи наводяться у вигляді питання-вікторини (*Pitalica* у DD1, DD2), як завдання відгадати назву міста за фотографією пам'ятки, під рубрикою *Znate li...* у НР1, у вигляді коротких інформаційних повідомлень, наприклад, – *Ovo je Hum – istarski gradić. To je najmanji grad na svijetu* [НР1, 56].

Ознайомлення студентів з регіонами і містами Хорватії є зокрема метою теми «Планування подорожі» у НР1 [НР1, 91 – 106]. Так, тут зустрічаємо широкий спектр географічних назв, як от *Plitvice, Samobor, Trakošćan, Đakovo, Pula, Kornati, Makarska, Dubrovnik, Zlatni rat, Rab, Rovinj, Trogir, Korčula, Jadransko more, Rastoke, Kornati, Mljet* та ін., які представляють регіональні – культурні і природні – особливості Хорватії.

Окремі тексти і діалоги присвячені столиці Хорватії Загребу [УН1, 53; УН1, 107; DD1, 175 – 176; DD1, 196 – 197; НР1, 221]. Крім того, автори УН1 та НР1 подають окремим текстом основну інформацію про країну загалом, де представлено географічне положення Хорватії та її коротка історія [УН1, 83; НР1, 246], а також і основні дані стосовно найбільших міст країни (Спліт, Пула, Осієк, Вараждин) [УН1, 108]. Тут де знаходимо інформацію і про **державну символіку** – прапор, герб і гімн Хорватії.

Щодо назв частин міста, площ і вулиць, переважна більшість інформації стосується столиці країни Загреба, й на сторінках підручників прочитаємо цілу карту міста через вказівки на улюблені місця прогулянок і проведення відпочинку загребців: стару частину міста *Gornji grad, Kaptol*, центральну площу *Trg bana Jelačića*, парк *Zrinjevac*, площу з відкритими кав'ярнями *Cvjetni trg*, найбільший загребський парк *Maksimir*, озеро *Jarun*, гору *Medvednica (Sljeme)*, річку *Sava*, *Ilica* як головну вулицю міста Загреба, а також *Frankopanska ulica, Preradovićeve ulica, Tkalčićeva ulica, Trg Marka Marulića, Trg kralja Tomislava*.

Зустрічаємо назви вулиць і частин міста серед вправ на засвоєння лексичного матеріалу, що пропонуються студентам в уроках за темою «Прогулянка містом» [HP1, УН 1]. Тут типовими вправами є робота над конструкціями «як дістатися?».

Крім того, на назвах загребських вулиць і площ базуються і деякі граматичні вправи, зокрема вправи на засвоєння присвійних прикметників: *Ovo je Jurišićeva ulica. Ovo je Markov trg* [HP1, 69]. Серед інших граматичних вправ, в яких використовуються хорватська топоніміка, вправи на засвоєння родового відмінку: *Otok Brač je blizu otoka Hvara. Šibenik je između Zadra i Splita. Ulica Republike Austrije je blizu Ilice* [HP1, 220] *Trg bana Jelačića je između Jurišićeve ulice i Ilice* [HP1, 223], та ступенів порівняння, в яких наводяться дані про Загреб і Спліт: *Zagreb je veći od Splita. Medvednica je viša od Marjana* [УН2, 18].

У граматичних вправах бачимо і назви специфічних національних **страв і напоїв**, зокрема у вправах на засвоєння відмінкових форм. Наприклад, у завданні доповнити речення конструкцією у знахідному відмінку: *Idem u Samobor po (koga?što?) kremšnitu. Idem u Zagreb po zagrebački odrezak. Idem na Pag po sir. Idem u Slavoniju po kulen. Idem u Dalmaciju po pršut* [HP1, 99].

Однак найширше типове хорватське меню подається у діалогах. Так, у діалогах за темою «Харчування» і «Ресторан, кав'ярня» представлені найпоширеніші щоденні страви: *goveđa juha, svinjsko i teleće pečenje, meso na žaru, riba*, серед овочевих страв наводяться *krumpir, blitva, zelena salata, miješana salata, masline*, які хорвати їдять зазвичай *s mnogo kruha*, прянощі *bosiljak, ružmarin*, десертні *palačinke, savijača od sira*. Крім того, популярним у сучасних підручниках з іноземної мови – і зазначені не є винятком – є наведення прикладу меню типового місцевого ресторану (у HP1, УН1). Зустрічаємо також окремий текст, який описує регіональні відмінності у харчових звичках: *Slavonci često jedu svinjetinu, kulen, gulaš, sarmu. Slavonska je hrana jako začinjena. Zagorci i Podravci jedu piletinu, puricu s mlincima, svinjetinu. Ličani jedu krumpir, kiseli kupus, govedinu, teletinu i janjetinu. Istrani, Dalmatinci i Primorci jedu zdravu, laganu hranu: povrće, ribu, kuhano meso* [HP1, 118].

Назви хорватських традиційних «спеціалітетів» – суто національних страв, таких як *štrukli, pršut, kremšnita* та ін. – органічно вплетені у тематичні діалоги і лексичні вправи. Однак пояснення в тексті подається тільки до небагатьох з них. У переважній більшості випадків потрібен додатковий коментар з боку викладача. Так, наприклад, до реплік діалогів на зразок *Obožavam zagorske štrukle!* [DD2, 140], чи речень у вправах, наприклад, *Idem u Samobor po kremšnitu*

[HP1, 99] слід надати студентам пояснення, що *štrukli* – це традиційна страва з тіста з сирною начинкою, характерна тільки для Загор'я, а *kremšnita* – тістечко, яким славляться кондитерські загребського передмістя Самобор. Слід також забезпечити студентів поясненнями до таких реалій, як *kolovina*, *zagrebački odrezak*, *paški sir*, *pršut*, *fritule* та деяких інших. Зокрема, для виконання виправи, в якій пропонують поєднати іменники з прикметниками типу *paški / sir*, *istarski / tartufi*, *zagorski / štrukli*, *stonske / kamenice*, *lički / kupus*, *dalmatinski / pršut* необхідні додаткові пояснення, коментарі, а то й додаткові тексти, які б забезпечили адекватне розуміння наведених реалій. Так, знаменитий у Хорватії сир з овечого молока виробляють на острові Паг, трюфелі збирають в Істрії, вже згадані «штруклі» характерні для Загор'я, містечко Стон відоме вирощуванням устриць, найкращими овочами хорвати вважають ті, що вирощуються в регіоні Ліки, зокрема картопля і капуста, а сухе копчене м'ясо, відоме в Хорватії як «*pruym*», висихає під дією сильних морських вітрів Далмації.

Щоправда, в окремих випадках у підручниках знаходимо відповідні країнознавчі тексти. Зокрема, в УН2 в додатковій до основного підручника частині під рубрикою *Jeste li znali?* вміщено текст, присвячений трюфелям (*Tartuf – kralj gljiva* [УН2, 103]) і ще один, у якому йдеться про улюблені серед хорватів цукерки *Bajadera* [УН2, 107]. Подібним текстовим матеріалом можна розглядати і рецепти страв. Так, у DD2 знаходимо рецепт *Zagorski štrukli* [DD2, 141].

Серед елементів народного одягу згадуються міні-спідниці, які носили жінки на острові Сусак [HP1, 128] і які вважаються єдиним у Європі зразком спідниць вище колін, дозволених в традиційному жіночому одязі.

HP1 представляє також і регіональні особливості архітектури Хорватії. Цікаво, що окреслюються як старі традиції, так і сучасні варіанти помешкання, як от у тексті до теми «Де ми живемо?»: *Ljudi danas žive u kućama ili u stanovima, u zgradama i u neboderima. Kuće mogu imati samo prizemlje ili prizemlje i katove. <...> Na jugu Hrvatske i u Istri osim kuća od opeka i betona možete vidjeti tradicionalne kamene kuće* [HP1, 135].

Часто теми доповнюються ілюстративними короткими текстами, в яких йдеться про архітектурні й мистецькі пам'ятки Хорватії. Особливо такі тексти часто зустрічаємо у HP1. Тут згадуються найчастіше загребські пам'ятки – *Hrvatsko narodno kazalište*, *Pravni fakultet*, роботи знаного хорватського скульптора Івана Мештровича „*Zdenac života*“, „*Povijest Hrvata*“ [HP1, 67].

Серед елементів, що є свого роду хорватськими символами, найчастіше йдеться про краватку, походження якої пов'язують з Хорватією, а її назву – із самим етнонімом [HP1, 158 - 159]. Крім того, згадується *penkala* – авторучка, що є винаходом хорватського інженера Славолуба Пенкалі [HP1, 207]. Введення в текстовий матеріал підручника таких елементів, як *plavi zagrebački tramvaj*, *licitarsko srce*, *uspinjača*, вежа *Lotrščak* і пушкар *Stjepan Možar* [HP], що стали символами міста Загреба, разом з короткими коментарями дають можливість відчуття живу атмосферу і стиль життя міста.

Серед видатних особистостей, якими пишається Хорватія, у підручниках

згадуються скульптор *Ivan Meštrović*, художники *Slava Raškaj*, поет *Tin Ujević*, письменники *Miroslav Krleža*, *Ivana Brlić-Mažuranić*, *Vesna Parun*, науковці *Nikola Tesla*, *Ruđer Bošković*, *Miroslav Radman*, *Alica Wertheimer-Baletić*, оперний співак *Tomislav Mužek*, композитори *Ivan Zajc*, *Dora Pejačević*, історичні герої Хорватії *Nikola Šubić Zrinski*, *Juraj Dobrila*, *Josip Jelačić*, *Stjepan Radić*, *Ante Starčević*.

Однак найбільше уваги зосереджується на сучасниках, серед яких найбільше знаходимо спортсменів (*Dado Pršo*, *Janica i Ivica Kostelić*, *Zvonimir Boban*, *Blanka Vlašić*, *Ivan Ljubičić*), а також співаків (*Josipa Lisac*, *Oliver Dragojević*, *Zlatan Stipišić Gibonni*, *Severina*), письменників (*Miro Gavran*), художників (*Ivan Kožarić*), політиків і державних діячів (*Ivo Sanader*, *Stjepan Mesić*). Імена і прізвиська видатних сучасників введені у вправи на засвоєння лексики за темою «Рід занять», а також і в граматичні вправи на засвоєння відмінкових форм. Таким чином через відповідні коментарі викладача створюється уявлення про сучасне культурне життя країни в якомога ширших його формах і різновидах, наприклад, якщо йдеться про спортсменів – охоплено представників різних видів спорту, якщо про співаків – представлено різні музичні стилі. У цьому сенсі те, що представлено переважно сучасний зріз життя країни, зумовлено орієнтацією підручників на молодше покоління. Урахування вікових уподобань і смаків урізноманітнює текстовий матеріал підручника, робить його цікавим для аудиторії і полегшує сприйняття, а також і якомога ширше представляє країну. Слід ще раз підкреслити, що у випадку підручника «Hrvatski za početnike 1», то він створений для потреб загребської школи хорватської мови для іноземців. Звідси виходить потреба введення також і **корисної інформації** – даних практичного характеру задля ознайомлення реципієнта з життям країни і в концентрованому вигляді дати уявлення про те, як іноземцеві зорієнтуватися у щоденному житті.

Щодо останнього, цьому також сприяє й наведення даних, що стосуються корисних телефонних номерів (у вигляді вправи на засвоєння кількісних числівників: *Policija 91*, *Vatrogasci 93*, *Hitna pomoć 94*, *Točno vrijeme 95*, *Telefonske informacije 988* [HP1, 16]); пересування містом, зокрема номерів реальних транспортних маршрутів (у вигляді вправи на засвоєння лексики за темою «Транспортні засоби»: *Stanijem na Borongaju i vozim se autobusom na Kvaternikov trg. Dalje idem tramvajem broj 11 ili 12 u centar* [HP1, 205]; грошової одиниці Хорватії (у діалогах *Mjenjačnica* [HP1, 83], *Koliko kuna imaš?* [HP1, 235], а також у вправах на засвоєння відмінкових форм у конструкціях ‘числівник+іменник’ (*dviije kune i pet lipa*) [HP1, 236] та у зв'язку з видатними особистостями Хорватії, зображеними на національних банкнотах [HP1, 38]).

У той чи інший спосіб описано особливості **стилю життя і відпочинку** хорватів. У суб'єктах діалогів, текстів і вправ відображаються елементи щоденного життя громадян країни, їхні уподобання, звички – у роботі, проведенні вільного часу, харчуванні, виборі одягу і т.ін. У роботі з таким матеріалом теж часто потрібні додаткові коментарі. Наприклад, у UN2 зустрічаємо речення *Bili smo na koncertu u “Lisinskom”*, для повного адекватного розуміння якого слід надати відомості про те, що “*Lisinski*” – це головний

концертний зал міста Загреб. Так само в інших випадках, коли мимохідь згадуються *Nama* – відомий загребський торговий центр, головні періодичні видання Хорватії *Vjesnik* [UH1, 89] *Jutarnji list* [DD2, 68], телепрограма *Dobro jutro, Hrvatska* [UH2, 52], хоча основне розуміння того, про що йдеться, звісно, можна отримати і за контекстом: *Već nas dugo čekas? – Ne, baš sam prolistao 'Jutarnji'* (зрозуміло, що йдеться про якусь газету чи журнал). Іноді сукупну інформацію про реалію закладено в самому тексті, як наприклад, про один з улюблених для хорватів десертів *Bajadera* (tekst [UH2, 107]).

У темі «Відпочинок» серед інших популярних видів відпочинку і хобі згадано *jedrenje* (вітрильний спорт) [HP1, 175; 275] як один з характерних для морської Хорватії видів спорту.

Щодо **національних традицій**, у підручниках наявні окремі тексти, присвячені головним релігійним святкам *Uskrs* і *Božić*, де описано народні традиції у святкуванні Великодня й Різдва. Крім того, HP1 подає короткий текст *Sinjaska alka*, де описуються старовинні лицарські ігри, що проводяться й сьогодні і внесені у список нематеріальної світової спадщини ЮНЕСКО. Також зустрічаємо текст, присвячений старовинному лицарському танку *moreška*, поширеному серед мешканців острова Корчула [DD2, 153].

Це один лінгвокраїнознавчий аспект, присутній у підручниках, стосується **національних стереотипів** народу-носія мови. Створення уявлення про них у процесі вивчення іноземної мови досягається переважно за рахунок активного введення фразеологізмів. При цьому, у контексті вивчення іноземної мови це можуть бути не тільки фразеологічні одиниці суто лінгвокраїнознавчого характеру (з безеквівалентними компонентами, онімами, такі, які відображають традиційний побут і національні звичаї тощо), а й стійкі словосполучення різних структурних типів. До таких мовних одиниць відносяться також і прислів'я, приказки, афоризми. Цікаво, що автори DD вводять подібні одиниці вже з 11-го уроку, при чому не тільки подають контекстуальне їх уживання в діалогах, а часто виносять фразеологізм у заголовок самого діалогу чи теми, наприклад *11. cjelina "Mladost – ludost"* [DD1, 81], *15. „Bolje spriječiti nego liječiti“* [DD1, 115] та ін. У такий спосіб підкреслюється значення мовної одиниці, що заставляє студента звернути особливу увагу на неї. У підручниках зустрічаємо такі фразеологізми, як *Lijeva kao iz kabla, Tko traži, taj i nađe* (у заголовках уроків DD), а також *Ljepota do večeri – dobrota do smrti, U zdravom tijelu zdravi duh, Cist račun, duga ljubav, Jabuka ne pada daleko od stabla! Svatko je kovač svoje sreće, S kim si, takav si, Obećanje, ludom radovanje!, Šutnja je zlato, Ljubav je slijepa, Sve se vraća, sve se plaća, Više ljudi više zna, Tko rano rani, dvije sreće grabi, Hvali more, drž' se kraja, Nije zlato sve što sija, Lijepa riječ sva vrata otvara, Sve u svoje vrijeme* та ін.

Цілісність семантичного наповнення подібних мовних одиниць сприяє розумінню національних стереотипів і характеру мислення народу-носія, його етичний код. У цьому сенсі яскраво і прозоро їх ілюструють стійкі порівняння з компонентами-назвами тварин: *debeo kao svinja, hrabar kao lav, lukav kao lisica, spor kao puž* [UH2, 64]. Ці одиниці введені у структуру уроку за темою

«Тваринний світ» і пропонуються у вправах на опрацювання лексики.

Зв'язний характер компонентів фразеологізмів допомагає активізації лексики та граматики, а також інтенсивному засвоєнню моделей усного мовлення. Тому використання такого типу мовних одиниць є надзвичайно важливим у тематичних діалогах. Крім того, виробленню активних комунікативних навичок сприяють розмовні фразеологізовані утворення, які широко вводяться у текстовий матеріал діалогів, на зразок *Brzo na posao!, imati sreću, hvala bogu, uspjelo mi je!, prva liga, jedva čekam, baš si srce!, duga priča, padati na pamet, imati pravo* та ін.

Цікаво, що, будучи розрахованими на сприйняття іноземцями, автори підручників звертають увагу і на іноземні традиції, особливо що стосується національних символів та стереотипів. Наприклад, НР1 на опрацювання конструкцій з дієсловом *imati* (*imati+Akuzativ*) поруч з реченнями *Što Hrvatska ima? Hrvatska ima more. Hrvatska ima otoke* вводить і *Što imaju druge zemlje? Njemačka ima pivo i aute. Švicarska ima satove i banke. Francuska ima sir i vino* [НР1, 74 – 75], а до теми «Харчування» з дієсловом *jesti* пропонує розглянути особливості кухні інших народів, зокрема китайців, іспанців, шведів, турків, австрійців: *Što oni jedu? – (Kinez) Ja za doručak obično jedem jaje i kruh, a pijem mlijeko. Za ručak i večeru jedem rižu, piletinu ili ribu i povrće. Ponekad jedem lisnato tijesto – man to; – (Španjolka)...* *Često jedemo paellu.* [НР1, 115].

Крім того, в НР1 та НР1 подано тексти про хорватську діаспору, які показують те, що доля переселенців для хорватів є близькою.

Отже бачимо, що підручники представляють Хорватію досить повно і різнобічно, хоча суттєва відмінність полягає у кількості країнознавчої інформації та способах її введення у текстову структуру підручників.

Найбільше її представлено у НР1, який концептуально є «комбінацією комунікативного і граматичного підходів» [НР1, 5]. Підручник містить три види текстів, в яких концентровано представлено лінгвокраїнознавчий компонент: прості оригінальні тексти (різноманітні написи і заголовки, карта міста, формуляри, листівки, уривки статей), дидактичні (задля опрацювання студентами певних граматичних конструкцій і окремих лексичних одиниць в запропонованих комунікативних моделях) і власне культурологічні (призначені для ознайомлення з основами хорватської культури в широкому її розумінні). І, як зазначено у передмові до підручника, хоча часто такі тексти за складністю перевищують актуальний рівень знань студентів, однак їх включення до структури підручника зумовлена потребою початкового і якомога ширшого ознайомлення з країною: інформація про країну студенти повинні отримувати з самих початків вивчення мови [НР1, 5]. Тому практично весь текстовий і граматичний матеріал побудовано з використанням лінгвокраїнознавчих елементів, і таким чином через комунікативні і граматичні конструкції студент засвоює культурну інформацію. Наприклад, структура уроку 1 «*Dobro došli!*» містить а) комунікативні моделі формул вітання й інших етикетних фраз, знайомства; б) граматичні конструкції з особовими займенниками, дієсловом *biti* у теперішньому часі; в) інформацію про географічне розмаїття Хорватії [НР1, 19 – 30]. Урок 2 «*Ljudi i zanimanja*» включає

а) комунікативні моделі, які стосуються представлення професії, національності, поїздки на таксі; б) граматичні конструкції для опрацювання називного відмінку; в) представлення відомих хорватських осіб (зображених на національних купюрах). [HP1, 31 – 38]. В уроці 3 «*Obitelj, prijatelji, poznanici*» містяться конструкції, метою опрацювання яких є засвоєння а) родинних зв'язків, представлення членів власної сім'ї, вираження приналежності, орієнтації у просторі, назв тварин; б) форм теперішнього часу дієслова *zvati se*, присвійних займенників, форм множини іменників чоловічого роду, кількісних числівників; в) імен відомих осіб, інформації про парк Максимір, статистичних даних щодо хорватської діаспори, зображення найбільших міст країни та інформацію про найменше місто Хорватії і світу Хум [HP1, 39 – 56] і т.д.

Щодо UH1 і UH2, більше лінгвокраїнознавчих елементів знаходимо у другій частині, яка повторює і доповнює початкові основи граматики, викладені в першій частині підручника, розширює словник і комунікативні навички. У такий спосіб відбувається засвоєння нових граматичних структур і більш складних комунікативних моделей, які уможливають доповнення основної лексико-граматичної складової додатковими країнознавчими елементами. Саме в другій частині підручника представлено переважна кількість інформації з історії, культури, щоденного життя і звичаїв у Хорватії, як наприклад, тексти в додатковій частині під рубрикою *Jeste li znali – Nacionalni park Risnjak* [UH2, 90], *Marin Držić* [UH2, 94], *Tartuf – kralj gljiva* [UH2, 103] та ін. чи тестові питання *Poznajete li Hrvatsku?* [UH2, 114].

У DD1 та DD2 країнознавча інформація введена в структуру уроків як окрема додаткова інформація, часто призначена для самостійного опрацювання або з допомогою коментарів з боку викладача. Найчастіше це тестові питання-вікторини, мета яких є здебільшого урізноманітнення текстового матеріалу уроку (pitalica: *Glavni grad Republike Hrvatske je: a) Split b) Zagreb c) Osijek* [DD1, 15]; *Hrvatski novac je: a) tolar b) lira c) kuna* [DD1, 21]; *Klima u Zagrebu je: a) kontinentalna b) mediteranska c) polarna* [DD1, 49]; *Koji je najveći otok na jadranskoj obali? a) Cres b) Krk c) Hvar* [DD2, 8] та ін. Хоча іноді лінгвокраїнознавчі елементи присутні у вправах (наприклад, назви міст чи їхніх частин при роботі над відмінковими формами) та в тематичних діалогах: а) з поясненнями в тексті, наприклад, - *U blizini Zagreba ima lijepih starih dvoraca: Brezovica, Miljana, Tabor, Trakošćan; U Zagorju ima nekoliko ljekovitih toplica. – Da, Stubičke, Krapinske, Tuheleyske, Atomske* [DD1,131] (за винятком потреби у поясненні, що йдеться про фортецю *Veliki Tabor*, яку розмовно називають *Tabor*). - *Mogu vam pokazati kip Antuna Mihanovića u Klanjcu. On je autor hrvatske himne* [DD1, 132] - *Koncertna dvorana „Vatroslav Lisinski“ najveća i najljepša u Hrvatskoj* [DD1, 140], *Mene najviše zadivljuju gradići smješteni na brdima: Grožnjan i Motovun s crkvicama i freskama. Meni se više sviđa Pula i njezina arena iz rimskog doba 185*); б) без пояснень (*Znam centar i Gornji grad.* [DD1, 30]. *Zagrebačka „Zelena potkova“ je poznata* [DD1, 196]). У цьому випадку завдання викладача – забезпечити пояснення до словосполучень *Gornji grad, Zelena potkova*.

Не останню роль грає також художнє оформлення підручників, фотографії та ілюстрації, що унаочнює і робить більш цікавим для сприйняття текстовий матеріал, що підтверджує і робота зі студентами за аналізованими підручниками.

Таким чином, присутність у підручниках лінгвокраїнознавчого компоненту дозволяє розв'язати одночасно кілька завдань. Завдяки цьому активізується як лексика, так і граматичні конструкції іноземної мови, розвивається усне мовлення, засвоюються комунікативні моделі для вироблення навичок спілкування. Крім того, такі елементи знайомлять з культурою народу, мова якого вивчається, та активно формують фонові знання, без яких не можливе адекватне розуміння і продукування іноземного мовного матеріалу, а тому, на наш погляд, введення країнознавчої інформації на початкових етапах вивчення мови є більш ніж виправданою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Васильєва Л.* Концепція підручника з іноземної мови // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів, 2007. – С. 222 – 228; 2. *Вереіагин Е.М., Костомаров В.Г.* Лінгвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М., 1979; 3. *Ощепкова В.В.* Культурологические, этнографические и типологические аспекты лингвострановедения. – Москва, 1995; 4. *Томахин Г.Д.* Теоретические основы лингвострановедения (на материале американизмов английского языка). – Москва, 1991; 5. *Лармак В.* Актуелни методолошки проблеми наставе српског језика као страног за студенте почетнике у Украјини // Славистика. Књига V. – Београд, Славистичко друштво Србије, 2001. – С. 245 – 255.

Полякова Т.М. (Киев, Украина)

Киевский жаргон в литературно-художественном творчестве А. И. Куприна

У статті досліджується міський жаргон України, зафіксований на сторінках художніх творів російського письменника О. І. Купріна. Увага зосереджена на манері художнього творення дійсності притаманними для цієї дійсності лінгвальними знаками, що відбиває історичну, соціальну та культурну ситуацію суспільства. Специфіка використання жаргонізмів у літературно-художньому дискурсі розцінюється як засіб реалізації індивідуально-авторських задумів.

Ключові слова: жаргонізм, злочинницька мова, вулично-міське арго України, російський художній дискурс, авторський художній метод.

В статье исследуется городской жаргон Украины, зафиксированный в литературно-художественном творчестве А. И. Куприна. Анализируется метод художественного воспроизведения действительности характерными для нее языковыми знаками, что отражает историческую, социальную и культурную ситуацию общества. Специфика использования жаргонизмов в литературно-художественном дискурсе рассматривается как способ реализации индивидуально-авторского замысла.

Ключевые слова: жаргонизм, воровской язык, улично-городское арго Украины, русский художественный дискурс, авторский художественный метод.